

Jeugd Top EU in Bratislava: Roma Empowerment

“Jongeren gaan hun eigen hoofdstuk in de geschiedenis schrijven”, met deze woorden verwelkomde Lina Papamichaloupou de ruim 100 aanwezigen bij de start van deze speciale Jongeren Conferentie op 9 oktober. Het hoofd van de Eenheid *Non-Discrimination Policies and Roma coordination van de Europese Commissie* voegde daar aan toe: “Als jij het niet doet, zullen anderen het voor jou doen. Dus gebruik je stem, *‘to change the narrative’*. Vergeet de stereotypen en leef je eigen identiteit met trots, zonder vast te zitten in het verleden”. De stimulerende toon leek met deze woorden gezet. De jongeren konden aan de slag in workshops om de komende dagen hun boodschap te formuleren en aan regeringsverantwoordelijken te presenteren. “*Time to shine*”. Talenten genoeg, woorden als *change makers* en *role models* vielen.

De Agenda voor de drie daagse Conferentie was klip en klaar, gesteund door workshops en panels: Jongeren stonden centraal. Jongeren als leiders in het integratieproces waarvan Empowerment en Identiteit onmiskenbaar deel uitmaken, met als uitdaging de Toegang tot Sociale Rechten, meer concreet Onderwijs en Werkgelegenheid. In totaal liepen er zo’n 250 mensen rond uit 33 landen, waaronder ook kandidaat-lidstaten als Servië en Turkije, met badges variërend van Minister en Eurocommissaris tot Student, een variëteit aan (zelf)organisaties, tolken en vrijwilligers.

Vorbereidingen

Nederland was present met vijf deelnemers en dat is ongekend voor ons land. Meestal wordt één deelnemer officieel uitgenodigd voor zulke gelegenheden op niveau. Dan wordt het ‘scharrelen’ om nog iemand ‘erin’ te krijgen: op de deelnemerslijst. De regels voor het protocol zijn immers strikt, de reisafstanden dikwijls groot en het verblijf ter plaatse kostelijk. Nu had één van de medeorganisatoren zich een aantal maanden geleden laten ontvallen dat hij hoopte dat er ook uit Nederland een aantal jongeren van de partij zou zijn. Deze expert, Ján Hero, is zelf een Roma en al jaren werkzaam op gebied van onderwijs met zowel een adviesfunctie binnen zijn eigen Slowaakse regering als binnen de Raad van Europa (Cahrom). Slowakije zou in de zomer de EU voorzittersrol van Nederland overnemen en het accent op de Jeugd leggen.

Laat nu de Europese Commissie inderdaad het verzoek doen om een dergelijke deelname vorm te geven! Op vakantie in Frankrijk lees ik het mailtje en begrijp onmiddellijk dat actie gewenst is: ik krijg vier dagen om een aantal personen voor te dragen voor een uitnodiging, met nauw omschrijven criteria. Een jongere van de Nederlandse Roma en Sinti, die de voertaal (Engels) voldoende machtig is om actief mee te kunnen doen, en iemand van een niet-gouvernementele organisatie die op dit gebied werkzaam is. Niet eenvoudig. Niet omdat er keus genoeg is, maar juist omdat er maar een kleine kring is waaruit geput kan worden, gelet op dit type conferentie en de agenda.¹

Warming up

Kort en goed: de Europese Commissie ging akkoord met het voorstel en zo gingen we twee maanden later, op 9 oktober, met vier personen op pad naar Bratislava. Vijf, beter gezegd: het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid was uiteraard ook afgevaardigd, als coördinator van de Nederlandse Integratie Agenda en National Contactpunt voor de EU in verband met Roma aangelegenheden. Toch mocht Martijn Kraaij (SZW) er, net als alle andere officials, het eerste dagdeel van het programma niet bij zijn: de warming up was voorbehouden aan het maatschappelijk middenveld, en dan met name aan de jongeren zelf.

¹ De Agenda is vooralsnog enkel na te zien via https://www.slideshare.net/slideshow/embed_code/key/9YmQAYMQ8GqzV

Wat houdt zo'n warming up in voor een zeer gedifferentieerd deelnemersveld waarvan de jongste debutant (19 jaar) voornamelijk zijn eigen taal machtig was (Portugees) en de oudste Bulgaarse jongere (29) een geroutineerde vertolker van problemen en verwachtingen in prima Engels? Allereerst werd de voor conferenties gebruikelijke setting overboord gegooid: veel beweging, soms in rap roulerende duo's om dan weer plenair in de rondte bijeenkomen, elkaar in de ogen kijken en beurtelings de microfoon vasthouden. Zo kwamen ieders verwachtingen van deze dagen gaandeweg boven water. De belangrijkste hiervan vormde het opdoen van kennis en die meenemen naar de eigen gemeenschap, maar ook was er behoefte aan contact met andere jongeren, uit andere landen, in gelijke of juist andere situaties.

Vervolgens praatte een aantal deskundigen de jongeren bij over welke EU-beleidsinstrumenten momenteel ter beschikking staan.²

Uiteraard komt het *Erasmus+* programma (2014-2020) aan bod op gebied van onderwijs, jeugd en sport om mensen – ongeacht hun leeftijd of achtergrond, met formele opleidingen of niet – de kans te geven zich voortdurend te ontwikkelen oftewel: een leven lang te leren. Op de vraag wie van de aanwezige jongeren op de hoogte is met dit programma gaan in de zaal vele handen omhoog. Je zou je voor Nederland af kunnen vragen hoeveel lopende projecten er zijn waarin ook Roma of Sinti betrokken zijn.

Redelijk bekend bij de aanwezigen lijkt ook het *Roma Youth Action Plan* (2016-2020) van de Raad van Europa, voortgekomen uit de eerste Roma Jeugd Conferentie in 2011 te Straatsburg en een tweede in 2015 (Boedapest).³

Een 'groet' bracht het jeugd departement van het Slowaakse ministerie voor Onderwijs over namens de EU Jeugd Conferentie die een paar dagen eerder in de buurt had plaatsgevonden (Košice, 3-6 oktober).⁴ Net als in Bratislava namen in Košice ruim 200 jongeren, officials en Europarlementariërs deel (waaronder drie studenten van de Nederlandse Jongerenraad plus drie beleidsadviseurs van het ministerie van VWS en het Nederlands Jeugd Instituut). Jongeren spraken daar eveneens hun zorgen uit over de groeiende intolerantie in Europa, het populisme en *hatespeech towards vulnerable groups such as refugees and Roma*.⁵ Gelukkig namen in dat *mainstream* evenement eveneens afgevaardigden deel van internationale Roma jongeren organisaties en presenteerde het European Youth Forum zich actief in Bratislava.

² Zie: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/eu-funding/index_en.htm

³ Zie voor het Roma Youth Action Plan: <http://www.coe.int/en/web/youth-roma/about-the-project>

⁴ Voor deze Conferentiestukken zie: http://strukturovanydialog.sk/wp-content/uploads/2016/09/EUYC_brozura_print.pdf

⁵ Zie: http://www.youthforum.org/assets/2016/10/Joint_Recommendations_EU-Youth-Conference-October-2016.pdf

Conferentie en side events

De avonden en de twee dagen erna waren voor iedereen. Zo bewogen we ons door de conferentie, van Zaal London naar Zaal Berlijn en Rome, naar de koffietafels en het buffet, of gewoon in de lobby en tijdens de culturele programma's met fraaie muzikale uitvoeringen en zelfs een heuse modeshow. Soms zaten we ver van elkaar af, maar altijd kwamen we weer even bijeen, om ervaringen uit te wisselen. Leuk was het dat we aansluiting vonden bij de Belgische delegatie, en dat niet alleen vanwege de taalovereenkomsten (Vlaams, Servo-Kroatisch) maar ook door andere overeenkomstige achtergronden (vluchteling of migrant) en aspiraties (studie, werk). Ook het gezang waarmee de Portugese *Ciganos* regelmatig spontaan uit de hoek kwamen, werkte aanstekelijk.

VrnI: Martijn, Enisa, Reneta (Bulg), Elvis (Monte Negro), Jan (Slowakije), Safet en Merima (België), Peter

First European Roma Spirit Award winners 2016, on stage for a live audience and broadcasted on Slovak national television ⁶

Opening en Workshops

Ministers en Eurocommissarissen mogen niet ontbreken op zo'n *High Level Event*. Spitsvondig vond ik hoe de Slovaakse regeringsadviseur voor Roma gemeenschappen zijn prima speech afsloot: "I hope this conference message will not be lost in translation". (doelend op zowel de technische storingen in de headphones als op de weerbarstige beleidspraktijk)

Het hoogtepunt van de Conferentie vond ik de tweede dag en dan met name de vrije *Pitch* van 11 project initiatieven die uit de workshoprondes voortkwamen: *Peer Support, Conference Youth Care/Social Work Roma en non-Roma stakeholders, Labour exchange between artists, Early Education, Leadership, Identity promotion, Roma Youth Action Plan, Romani Women Empowerment, Anti-gypsyism, Political Participation, Social Entrepreneurship*. Het viel nog niet altijd mee om bij de idee-ontwikkeling binnen de gestelde voorwaarden te opereren ('je zou er morgen met je maten meteen mee aan de slag moeten kunnen'). Ook is het een uitdaging om uit je '*comfortzone*' te stappen. Zo was het thema Anti-Gypsyisme duidelijk meer favoriet dan bijvoorbeeld een Jeugdzorg Conferentie organiseren, met Roma en non-Roma als stakeholders – al kun je hierbij prima het thema Mediators betrekken en de lokale dialoog bevorderen. De plenaire presentaties aan de hand van de *flip charts* waren echter levendig en boden een gevarieerde inblik.

Het dieptepuntje kwam onvermijdelijk de dag erna, toen de conferentie werd afgesloten op de gebruikelijke wijze en dat terwijl die juist zo onconventioneel begonnen en verlopen was. De twee panels (Leiderschap respectievelijk Sociale Rechten) bevatten te veel *hot shots* (zowel Roma als non-Roma) waarvan de meeste niet de juiste toon wisten aan te slaan. Jongeren in het publiek leken niet goed raad met *the conference message*, waarna de meer doorgewinterde 'oudere jongeren' te vaak en te lang aan de microfoon klitten. De meest heldere interventie vond ik nog van de kant van onze zuiderburen komen. De Roma brugfunctionaris uit Antwerpen merkte in haar dagelijkse praktijk

⁶ Zie voor de volledige bruisende show <http://www.romaspirit.eu/european-roma-spirit-award-ersa-2016-live/>

onder jong en oud een grote behoefte aan buiten- en naschoolse activiteiten, ter ontspanning. Leuk was het om te zien dat tenminste iemand - de Tsjechische staatssecretaris van Onderwijs - dit concrete punt oppakte en vervolgens een gloedvol, inspirerend en kort betoog hield.⁷

Terugblik

Jongeren zijn *hot* tegenwoordig. Terugkijkend op een bijzondere conferentie zijn er ook kanttekeningen. Iara (Defence for Children): “De conferentie was gericht op *Roma Youth Empowerment: Promoting the key role of Roma youth as a driving force in the Roma integration process*. Wat mij betreft rammelde dat hier en daar een beetje. Bij dit soort bijeenkomsten zijn formele presentaties kennelijk onvermijdelijk, maar dat had ongetwijfeld anders gekund. De presentaties gingen veel over de algemene ‘Roma-problematiek’ en er had daarin meer aandacht kunnen zijn voor *Roma Youth Empowerment* en wat die *key role of Roma youth in the Roma integration process* nu precies kan zijn. In een aantal *workgroup sessions* was het bovendien zo dat we ons bezighielden met vragen die door de organisatie waren bedacht. Al is stroomlijning en enige leiding/leidraad natuurlijk wel belangrijk. Dat bleek wel uit de laatste sessie op dag drie, toen de jongeren werden losgelaten: er kwam toen niets. Daarom is het goed om Roma jongeren al in de voorbereiding te betrekken in de vragen die gesteld zouden worden en bij thema’s die bediscussieerd konden worden. Iets meer échte participatie, in alle fases. De bekende participatie-trap met informeren, raadplegen, adviseren, co-producen, meebeslissen. We kwamen tot trede 3 in deze conferentie. Het leek erop alsof in de voorbereiding nauwelijks sprake was geweest van jongerenparticipatie. Het was ook mooier geweest als de conferentie mede geopend was door een Roma-jongere, in plaats van de ‘formele’ sprekers van ministeries et cetera.

Ook Iara zag een mismatch tussen de tweede en de derde dag. “De ochtend van de derde dag was bedoeld voor jongeren om nu alle brandende vragen te stellen aan een aantal ministers, ambtenaren, parlementariërs van verschillende landen en de EU. Deze ronde pakte uit als een kater na de vorige dag waarop voor het eerst de jongeren zelf met thema’s kwamen die zij wilden bespreken en die zelf uitwerkten in de werkgroepen met concrete zelf te zetten stappen om de situatie te verbeteren. Maar toen het erop aankwam, in de confrontatie met de beslissers, kon niemand hier iets mee, vooral de jongeren niet. ‘Doe jullie huiswerk als je naar zo’n conferentie komt, bereid je voor’, met deze woorden werden de jongeren daar opeens door sommige sprekers ook nog eens verantwoordelijk voor gehouden”.

Je beseft op zo’n conferentie dat er in Nederland nog veel te doen is, op lokaal niveau maar ook vanuit en tussen de ministeries. Bijvoorbeeld door het stimuleren van uitwisseling: dit soort jongerenconferenties zijn voor iedereen een *eye opener*. Ik heb dat dikwijls gehoord van de jongeren, maar ook bij officials en NGO’s zoals Defence for Children en European Youth Forum. Martijn Kraaij (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) zag in Bratislava eveneens vele plussen maar daarbij moest hij constateren dat thema’s als huwelijksdwang en kindhuwelijken ontbraken. Die observatie is onmiskenbaar juist. Enerzijds heeft die lacune van doen met bovengenoemde factoren (*comfort* en *discomfort*). Anderzijds kun je je afvragen of dit de plaats daarvoor is. En daarbij: zouden Jongeren op die andere Top ook gesproken hebben over tienermoeders, overlast, jeugdcriminaliteit? Daar werd al vooruitgeblikt naar het vervolg op de *structured dialogue* tussen jongeren en beleidsmakers, in Maart 2017, onder het EU voorzitterschap van Malta. Zo’n dialoog zou in Nederland met Roma en Sinti jongeren meer handen en voeten mogen krijgen.

peter jorna, met medewerking van iara de witte, enisa ramadanovic en monica pompová

⁷ Van de Speeches is alleen die van de Special Representative of the Secretary General of the Council of Europe beschikbaar: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ad815>

KADER: Reacties

Enisa Ramadanovic (29 jaar) studeerde onlangs af bij InHolland Rotterdam met een scriptie over Bulgaarse Roma meisjes in Rotterdam (zie het Kennisdossier Roma en Sinti, KIS.nl). De NGO Defence for Children paste ook in het plaatje: actief op staatloosheid en kinderrechten. Wel vroeg medewerker *Iara de Witte* bedenktijd: 'Is dit wel iets voor onze organisatie' en 'gaat het weer over Roma zonder Roma'. Ze suggereerde bovendien om nóg iemand mee te nemen, bijvoorbeeld *Monica Pompová* (23 Jaar), studente rechten op de HBO in Eindhoven. Defence for Children droeg zorg voor een ontmoeting in Leiden, als kennismaking en vooruitblik, ook al was er nog geen Agenda bekend.

Enisa Ramadanovic: "Het was erg leerzaam en leuk om de internationale conferentie bij te wonen. De diversiteit in de zaal was enorm, maar wel erg leerzaam. Er waren verschillende Roma groepen uit diverse Europese landen en het is mooi om die enorme diversiteit mee te maken en er kennis over te vergaren. Ondanks al deze verschillen was er een grote samenhang in de groep. Iedereen voelde zich met elkaar verbonden, kreeg de gelegenheid om elkaar beter te leren kennen en zijn mening te uiten. Juist dankzij de diversiteit in de groep was het mogelijk om uit elk land te horen wat ze voor en met Roma doen en welke methodieken ze daar toepassen. Ook zag ik veel terug van de aanbevelingen die ik in mijn scriptie over Roma en methodieken heb opgesteld. Er wordt in een aantal landen veel goeds gedaan voor de Roma en met name voor kinderen en jongeren, maar ondanks dat blijft het wel een proces van een lange adem. Het is jammer dat er in Nederland zo weinig gedaan wordt voor en met Roma, ik denk dat we tegen een aantal (buur)landen op kunnen kijken. België doet het bijvoorbeeld heel goed en heeft een aantal mooie projecten/programma's opgezet voor de schoolgaande Roma jongeren en kinderen, zoals *Afterschool* projecten. Tijdens de conferentie waren er veel onderwerpen aan bod gekomen zoals Educatie, Antigypsism, Werkgelegenheid etc. Het was mooi geweest als Vrouwen Empowerment en Vrouwen Emancipatie meer aan bod waren gekomen: dat is wel wat ik daar miste. Een vrouw vormt immers de basis van het gezin. Ook ontbrak het aan Roma jongeren inbreng bij de voorbereiding van de conferentie en de te bespreken onderwerpen: wel beetje tegenstrijdig met het onderwerp en doel van de conferentie. Al met al was het een mooie ervaring en het zou goed zijn als Nederland meer voor en met Roma jongeren zou gaan doen om hun maatschappelijke positie in Nederland te versterken".

Vlnr: Alex (Ierl), Merima, Georgi (Bulg), Peter, Enisa, Monica, Paul (Belg)

Monica Pompová: "Ik vond het een hele leerzame en leuke ervaring. Ik had het me heel anders voorgesteld, maar het overtrof zeker mijn verwachtingen. Een zeer geslaagde conferentie! Ik dacht dat het heel serieus en formeel zou zijn en dat we meer moeten zitten zouden luisteren in plaats van

zelf onze meningen geven, maar het was juist andersom. Dat was heel erg fijn. Het was natuurlijk een serieus thema, maar ook met leuke kanten. Ze hebben het heel goed georganiseerd! In Nederland kom ik eigenlijk –bij mijn eigen familie- nooit Roma tegen. Hier wel, uit zoveel landen. Goed voor de discussies en uitwisseling, en fijn bij de culturele avonden. Je leert elkaar een beetje kennen. Ik zou ook heel graag aan een project mee willen doen, mocht er natuurlijk een project zijn”.

Vlnr: Martijn, Enisa, Iara, Peter

Iara de Witte: “De conferentie in Bratislava heeft laten zien dat ook Roma jongeren kansen hebben, nemen, zich uit kunnen en willen spreken over thema’s die hen aangaan. Dit moet voor Nederland ook mogelijk zijn en zou meteen een wat meer positieve en hoopvolle sfeer aan het integratiebeleid geven. Mijn wens voor Nederland is dat de overheid meer gaat doen met jongerenparticipatie. Ik denk daarbij aan Artikel 12, van het Verdrag van de Rechten van het Kind, over Participatie en het recht op gehoor: ‘De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid’. Het programma Aanpak Uitbuiting Roma kinderen is bijvoorbeeld opgesteld zonder Roma-participatie en zonder Roma-jongeren participatie. Het ministerie van SZW zou dus ten behoeve van het Roma-integratie beleid voortaan in gesprek dienen te gaan met jongeren, en ook met hen gesprek gaan om te onderzoeken wat nodig is en wat zou werken. Defence for Children heeft in haar Europese programma tegen kinderoitbuiting (ECPAT) de ambitie om Roma jongeren bij elkaar te krijgen, hen een stem te geven en een start te maken met Roma-jongeren participatie. Ook sleutelpersonen als Enisa en Monica hebben aangegeven hierin een rol te willen en kunnen spelen”.